

# BATI'DA İŞÇİ HAKLARI GERÇEKTEN BÜYÜK FEDAKARLIKLARLA MI ALINDI?

Aydınlık Dergisi, 7 Eylül 2003

Yıldırım Koç

İşçi hakları ve sendikal hak ve özgürlüklerle ilgili bazı çalışmalarda veya değerlendirmelerde, "Türkiye'de işçi hakları tepeden verildi; bunun için kıymeti bilinmiyor; halbuki Batı'da böyle mi? Orada işçi hakları kanla, büyük fedakarlıklarla, büyük mücadelelerle elde edildi" denir. Gerçekten böyle mi?

Ulusal Kanal'da Mehmet Akkaya ile birlikte hazırladığımız ve Pazar akşamları yayınlanan bir dizi için Amerikan, İngiliz, Alman, Fransız ve Japon işçi ve sendikacılık hareketi tarihlerini yeniden öğrenmeye, farklı bir bakış açısıyla değerlendirmeye çalışıyorum. Bakış açısı farklı olunca, bazı geçmiş değerlendirmeleri sorgulamaya başlıyorsunuz.

E. Hobsbawm gelişmiş kapitalist ülkelerde sendikaların meşrulaşmasının zamanlamasını şöyle anlatıyor <sup>1</sup>:

**"Avrupa ülkelerinin çoğunda, işçi hareketine hoşgörülü davranma ve ona karşı hareket etmek yerine onunla birlikte hareket etme kararı, ondokuzuncu yüzyılın sona ermesinden önce verilmedi. Fransa'da bu durum, Komün sonrası isterinin sona ermesinin ardından 1880'lerde; Almanya'da Bismarck'tan sonra sosyalizm karşıtı yasaların kaldırılmasıyla; İtalya'da Crispi baskısının başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra gerçekleşti. Ancak İngiltere'de, sendikacılığın resmen kabulü ve seçmenliğin kitleleşmesi 1860'ların ortalarında oldu... Bu andan sonra, İngiltere'de işçi hareketini baskı altına almak için hiçbir sistematik çaba gösterilmemiştir; bunun istisnası, hiçbir zaman en muhafazakar hükümetlerce bile tümüyle desteklenmemiş bazı özel iş çevrelerinin çabalarıdır. Tam tersine, hükümetin ve giderek artan bir biçimde önemli endüstrilerin temel duruşu, büyük hayvan avcılığı yerine arslan terbiyeciliği olmuştur."**

Diğer bir deyişle, kapitalizmin sendikaların meşruluğunu kabul etmesi, emperyalizm aşamasına geçilmesiyle birliktedir. Kapitalizm emperyalizm aşamasına geçerken sömürsünü çeşitlendiriyor. Doğrudan istihdam edilen işçiden elde edilen artık-değere ek olarak, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin ve halklarının sömürülmesi gündeme geliyor. Kapitalizm, bu koşullarda, artık-değer sömürsünde daha hoşgörülü ve demokrat bir tavır takınabiliyor. Buna karşılık, kendi ülkesindeki işçilerden talebi de, dünya çapındaki emperyalist sömürüyü kabullenmeleri. Bu koşullarda, işçi sınıfı hareketi anti-kapitalist bir çizgide değilse, kısa ve orta vadeli sınıf çıkarları onu kendi ülkesinin hakim sınıflarıyla sömürgeler konusunda ortak bir program etrafında buluşturuyor. Sömürge sisteminin devamı, sömürgeci ülkedeki işçi sınıfını rahatlatıyor; sömürge sisteminin çöküşü, sömürgeci ülkedeki işçi sınıfını sıkıntıya sokuyor, onu kendi ülkesinin sermayedarlarıyla çatışmaya zorluyor. Sendikaların anti-kapitalist bir söylem ve program benimsemeleri durumunda bile, emperyalist sömürüye karşı çıkmadıkları durumlarda kendilerine belirli sınırlar içinde tahammül edilebiliyor.

İngiliz işçi sınıfının tarihinde böyle anlı şanlı direnişler, kanla yazılmış sayfalar, sermayeyle büyük mücadeleler var mı? Yok.

İngiltere'de sendikal örgütlenmeyi yasaklayan 1799 ve 1800 yasalarının 1824 yılında kaldırılmasında en küçük bir eylem bile söz konusu değil. Zaten 1799 ve 1800 yasalarını ihlalin cezası en fazla üç ay hapis veya iki ay süreyle ağır işlerde çalıştırmaydı. 1834 yılında kurulan ve başına daha sonra Robert Owen'in geçtiği Büyük Ulusal Bütünleşik Sendika'nın

<sup>1</sup> Hobsbawm, E., "Trends in the British Labour Movement," **Labouring Men**, Londra, 1964, s.336.

hak alma konusunda büyük fedakarlıklar gerektiren bir mücadelesi olmadı. Chartistler ise 1838 ve sonrasında özellikle sanayi bölgesi olan Manchester'dan Londra'ya yürüyüp, yol boyunca gösteriler yapıp, Hükümete mutedil talepler içeren bir dilekçe sundular. Biraz sertleştikleri ve eylem yaptıklarında ise, sendikalarla ilişkileri kesildi.

İngiliz Sendikalar Konfederasyonu'nun "Tolpuddle Şehitleri" isimli bir kitabı vardır. Eskiden gerçekten bazı işçilerin büyük fedakarlıklarla öldüğünü sanırdım. Öyle bir şey yokmuş. 1834 yılında İngiltere'de Tolpuddle köyünde altı işçi gizli toplantı yapmış; 1797 tarihli bir yasaya dayanılarak yargılanmış ve öngörülen cezanın en üst sınırı verilerek, yedi yıl süreyle Avustralya'ya sürgüne gönderilmiş. Bu arada da kendilerine kötü davranılmış. İngiliz işçi sınıfı tarihinde "şehitler" olarak hakkında kitap yazılan bildiğim tek olay bu.

İngiliz işçi sınıfının sendikal haklara fiilen kavuşması ve işverenlerin düşmanca tavrının sona ermesi, 1867-1875 döneminde çıkarılan yasalarla birlikte gerçekleşti. İngiliz işçi sınıfının oy hakkına tam olarak kavuşması, 1867 yılındaki ikinci ve 1884 yılındaki üçüncü reform yasalarıyla gerçekleşti. İngiltere'nin övülen devlet eğitimi 1870 yılında başladı, 1891 yılında parasız hale geldi.

"Batı'da işçi hakları, sendikal hak ve özgürlükler ve demokrasi, büyük kavgalarla, büyük fedakarlıklarla, kanla yazılan mücadelelerle elde edildi" iddiası büyük bir yalandır. Gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıfları tabii ki mücadele etti; ancak bu mücadeleyi abartmamak gerek. Gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıflarının işçi haklarını, sendikal hak ve özgürlükleri ve hatta demokrasiyi elde etmelerinde, kapitalizmin emperyalizm aşamasına geçilmesinin ve emperyalist sömürünün olanaklarından yararlanılmasıyla emperyalist ülkelerin sermayedar sınıflarının işçileri "evcilleştirmesinin" mümkün olduğuna inanmasının ve onları evcilleştirmesinin belirleyici etkisi vardır.